

Asia: VN/35745/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle opintoetuuslaiksi ja eräiksi muiksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esityksen yleiset tavoitteet

Hallitusohjelman mukaan opintotuen kokonaisuudistuksen tavoitteena on mahdollistaa täysipäiväisen opiskelun aikainen toimeentulo, vahvistaa opintotuen kannustinelementtejä sekä tukea opintojen läpäisyä tavoiteajassa. Tavoitteet ovat erinomaisia ja opintotuen tarkoituksen kannalta perusteltuja.

Opintotukiudistuksen linjattiin kuitenkin olevan kustannusneutraali, eli mahdollisuutta täyttää uudistukselle asetettuja tavoitteita ei ollut. Opintorahan tasoon ei esitetä muutoksia, eli opiskelijoiden tuki säilyy voimakkaasti lainapainotteisena ja tukikuukausien määrä hyvin niukkana. Tarve työssäkäynnille säilyy, eli opintotuen taso ei myöskään tue opintojen läpäisyä tavoiteajassa. Opintorahan taso on sen koko yli 30-vuotisen historian matalimmalla tasolla, samalla kun opiskelijat ovat ennätysvelkaisia.

Vuoden 1992 opintotukiudistus oli seurausta sille, ettei lainapainotteisen opintotuen katsottu tukevan tehokasta opiskelua. Tuesta tehtiin opintorahapainotteinen, jotta nyt lausuttavana olevan uudistuksen kanssa lähes identtiset opintotukiudistuksen tavoitteet saataisiin toteutumaan. Nuorisoala ry on pettynyt uudistuksen lopputulokseen. Jos 1990-luvun laman aikana löydettiin poliittista tahtoa tukea opiskelua, olisi samaa tahtoa tarvittu myös nyt. Se parantaisi paitsi nuorten hyvinvointia, auttaisi myös osaltaan koulutustason nostossa sekä nopeammassa työelämäsiirtymässä.

2. Opintorahan, asumislisän ja opintolainan valtiontakauksen myöntäminen ja määrät

Opintotuen tasoon ja keston ei esitetä muutoksia. Tämä on keskeisin uudistuksen epäkohta, sillä etuuden taso on ensisijainen keino jouduttaa opintoja ja tukea päätoimista opiskelua. Opintorahan osuuden kasvattaminen olisi ollut myös erinomainen lääke nuorten romahtaneeseen tulevaisuususkoon. Enemmistö opiskelijoista käy töissä elantonsa turvaamiseksi, mikä hidastaa opintoja kolmanneksella korkeakouluopiskelijoista (Eurostudent IX). Samalla osa opiskelijoista kokee

huomattavaa puutetta sekä tinkii lääkkeistä ja ruoasta (KOTT). Opiskelijoiden toimeentulovaikeudet ovat yleistyneet.

Koska indeksijäädytykset ovat olleet enemmän sääntö kuin poikkeus ja opintorahasta on myös sen historian aikana leikattu, on opintorahan taso historiansa pohjalukemissa. Vuonna 2025 opintorahan olisi pitänyt olla 463,3 euroa ja opintolainan 354,12 euroa, jotta ne olisivat pysyneet samalla tasolla kuin vuoden 1992 opintotukiudistuksessa. Opintoraha on sen sijaan 184 euroa pienempi ja opintolaina 496 euroa suurempi. Vielä vuoteen 2017 saakka opintorahan osuus on ollut noin puolet opintotuesta, mutta nykyään se on enää noin neljännes. Opintolainan tulisi olla vapaaehtoinen keino täydentää opiskelun aikaista toimeentuloa, mutta velkaantumisesta on tullut lähes väistämätön pakko.

Opiskelijat siirrettiin yleiseltä asumistueltä takaisin opintotuen asumislisälle jo ennen opintotuen kokonaisuudistusta. Nuorisoala ry katsoo, ettei säästötoimena tehty siirto ollut oikeudenmukainen tai perusteltu. Olisi ollut myös perusteltua tarkastella tukikokonaisuutta opintotukiudistuksessa, jotta lopputulos olisi ollut punnittu.

Ikä ei ole peruste maksaa heikompaa tukea asumiselle. Jos tarkoituksena on korkeakouluttaa vähintään 60 prosenttia ikäluokasta, on silloin tulkittavissa, että nuorten edellytetään tyytyvän muuta väestöä niukempiin oloihin. Sama oletama pätee myös opintotukeen, sillä yhdenkään muun väestöryhmän ei edellytetä hankkivan elämän perustarpeita velkarahalla. Koska opiskelija-asuntoja ei riitä läheskään kaikille halukkaille, on todelliset asumisen kustannukset ja opiskelijoiden asumisen tuet kaukana toisistaan. Opiskelijat ovat myös kesäisin täysin vailla asumisen tukia, toisin kuin muut väestöryhmät. Jokaisella tulisi olla oikeus omaan kotiin, myös kesäisin.

3. Opintotukeen oikeuttavat opinnot ja tukiaika muissa kuin korkeakouluopinnoissa

Toisella asteella ehdotetaan otettavaksi käyttöön opintotukiaikojen rajaus. Tukikuukausien enimmäismäärä olisi jatkossa oppivelvollisuusopintojen jälkeen enintään 52 kuukautta. Pidämme myönteisenä, ettei tukiaikoja rajata oppivelvollisten osalta.

4. Opintotukeen oikeuttavat opinnot ja tukiaika korkeakouluopinnoissa

Tukiaikaan ei esitetä muutoksia. Huomionarvoista on, että toimeentulotuen uudistuksen myötä yhä tukikuukausien riittävyys on entistä kriittisempää, sillä joissain tapauksissa opiskelijan tulee keskeyttää opinnot mikäli hänen tukikuukaudet ovat loppuneet. Nuorisoala ry katsoo, että opiskelijoiden oikeutta ensisijaisiin etuuksiin tulee vahvistaa varmistamalla, että tukikuukaudet riittävät opintojen loppuunsaattamiseen. Yhdenkään opiskelijan ei tule joutua keskeyttämään opintojaan sosiaaliturvan ehtojen vuoksi, vaan prioriteettina tulisi olla koulutustason nostaminen opintojen hidastumisesta huolimatta. Suhtaudumme myönteisesti ehdotukseen harkinnanvaraisten lisätukikuukausien joustavoittamisesta.

Tukikuukausien määrää on rajoitettu huomattavasti aiemmin 2000-luvulla. Jos opiskelija etenee opinnoissaan edelletyn etenemistahdin mukaisesti (5 op/kk), vaatisi 300 op laajuinen tutkinto 60

tukikuukautta. Tukikuukausia on kuitenkin vain 48 ja enimmillään 54. Vaikka opiskelija valmistuisi vastaavasta tutkinnosta viidessä vuodessa, on hänellä mahdollisuus nostaa vain yhtenä kesänä tukikuukausia. Nykyisen kaltaisessa suhdanteessa kesätöiden saaminen on kuitenkin hyvin haastavaa, eli moni opiskelija jää kesällä vaille opiskelun ja asumisen tukia.

5. Huoltajakorotus

Huoltajakorotusta muutettaisiin siten, että jatkossa lasten lukumäärä kasvattaisi korotusta 30 eurolla per lapsi nykyisen huoltajakorotuksen lisäksi. Suhtaudumme tähän myönteisesti, sillä perheellisten opiskelijoiden taloudellinen tilanne on hyvin niukka.

6. Oppivelvollisen erityinen asumislisä ja koulumatkatuki

Oppivelvollisille myönnettäisiin jatkossa matkakorvauksen sijaan kodin ja opiskelupaikkakunnan välisiin viikonloppumatkoihin koulumatkatuki. Asumiskustannuksiin saisi majoituskorvauksen sijaan asumislisää ne opiskelijat, joilla ei ole mahdollisuutta asuntolapaikkaan. Muussa kuin maksuttomassa koulutuksessa opiskelevien alle 20-vuotiaiden oppimateriaalilisästä luovutettaisiin.

Nuorisoala ry katsoo, että asuntolapaikkojen riittävyyteen tulisi panostaa samalla kun varmistetaan, ettei yhdenkään nuoren tarvitsisi muuttaa kauas oppivelvollisuutta suorittaakseen. Katsomme kuitenkin ehdotukset myönteisiksi. Asumislisän ja viikonloppumatkatuen saamisen edellytyksenä olevat sadan kilometrin tai kolmen tunnin yhdensuuntaiset matkat ovat kuitenkin kohtuuttoman pitkät ja toivomme, että näitä rajoja kevennettäisiin.

7. Opintolainan myöntäminen ja valtioneuvoston takaus

Kotona asuivilta alaikäisiltä poistettaisiin oikeus opintolainan valtioneuvoston takaukseen. Suhtaudumme tähän myönteisesti. Maksuttoman koulutuksen tulee varmistaa, ettei lainatarvetta muodostu. Nuorten ylivelkaantuminen on kasvava ongelma, joka on osoitus osin puutteellisesta opintotukijärjestelmästä. Ehdotamme, että myös toimeentulotuen saannin edellytyksistä poistettaisiin kaikilta toisen asteen opiskelijoilta sekä jälkihuollon asiakkailta opintolainapakko.

Olemme kuitenkin Nuorisoala ry:ssä pettyneitä siihen, ettei huoli nuorten ylivelkaantumisesta ulottunut täysi-ikäisiin nuoriin. Opintovelkatilastot osoittavat, ettei opintolainapainotteisuus ole kestäväällä tasolla. Opintotukea tulee voida parantaa myös rahamuotoisia etuuksia korottamalla ja varmistamalla, että opintolaina on aidosti vapaaehtoinen lisä opiskelijan toimeentuloon. Kun nykyisistä opintotukea rakennettiin 1990-luvulla, oli pyrkimyksenä opintorahapainotteinen opintotuki. Viimeisen kymmenen vuoden aikana opintotuesta on kuitenkin muodostunut voimakkaasti lainapainotteinen, mikä näkyy niin ulosotoissa kuin valtion takausvastuunomaisissa.

8. Luottolaitoksen velvollisuudet ja opintolainan takaisinmaksun vaatiminen

-

9. Korkeavastus

Opintolainan korkojen pääomittamista pidennetään yhdestä lukukaudesta kahteen. Pienituloisille opintovelallisille voitaisiin myöntää korkeavastusta entisen 2,5 vuoden sijaan 2 vuoden ajalta.

Pidämme myönteisenä sitä, että vastavalmistuneella on enemmän aikaa varautua taloudellisesti lainan takaisinmaksuun. Samalla korkoavustusaikaa kuitenkin lyhennetään puolella vuodella. Yhä opiskeleville alanvaihtajille tai terveydellisistä tai muista haasteista kärsiville tämä voi aiheuttaa huomattavia haasteita, mikäli heidän maksukyky ei ole kunnossa. Toivomme huolellista jälkiseurantaa tälle uudistukselle ja toivomme korkoavustuskauden pitämistä 2,5 vuodessa. Opintolainojen sekä myös pääomitettujen korkojen kasvaessa myös korkojen maksujen edellyttämä maksuvalmius kasvaa, joten yhä useampi opintovelallinen saattaisi olla ulosottoriskissä.

Opintolainaan liittyviä riskejä tulisi pienentää säätämällä opintolainoille korkosuoja sekä korottamalla avustuksen tuloarvoja. Opintolainan takaisinperintää tulisi myös lykätä, jos opinnot ovat yhä kesken ja etenevät.

10. Opintolainahyvitys

Opintolainahyvitystä muutettaisiin siten, että se tehtäisiin kaksiportaiseksi. Opintolainahyvitys olisi jatkossa 8000 euron ylittävän lainan osalta 45 % tavoiteajassa valmistuneelle ja 30 % opintolainahyvityksen määräajassa valmistuneelle. Hyvityksen enimmäismäärä on kuitenkin enintään 7000 euroa. Aiemmin opintolainahyvitys on ollut 2500 euroa ylittävältä osalta 40 % opintolainahyvityksen määräajassa valmistuneelle, korkeintaan kuitenkin 6200 euroa. Ehdotus on siis huomattava heikennys opintolainahyvitykseen erityisesti pienempiä lainasummia nostaville.

Mediaanilainamäärä vuonna 2024 oli AMK-tutkinnon suorittaneilla 18 700 euroa ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneilla 24 700 euroa. Aiemmin vastaavista lainamääristä olisi saanut täydet 6200 euroa. Jatkossa vastaavat hyvitykset olisivat edellä mainituilla esimerkeillä 3210 ja 5010 euroa samassa opintolainahyvityksen määräajassa valmistuneille sekä 4815 ja 7000 euroa tavoiteajassa valmistuneille. 7000 euron hyvityskatto tulisi vastaan jokaisella opiskelijalla, joka nostaa opintolainaa vähintään 28 tukikuukaudelta. Samalla opintolainaa tulisi nostaa vähintään kymmeneltä kuukaudelta, että hyvitystä saisi euroakaan. Aiemmin tähän on riittänyt kolme tukikuukautta.

Nuorisola ry:n mielestä opintolainahyvitystä tulisi päinvastoin korottaa vastaamaan sen alkuperäistä tasoa, jotta sen kannustinvaikutus säilyisi. Opintolainan valtioneuvosto on yli kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa, mutta lainahyvitys ei. Pidämme myös täysin epätarkoituksenmukaisena kannustaa ehdotetulla opintolainahyvitysmallilla entistä suurempien lainamäärien nostamiseen.

11. Takausvastuulaina ja sen perintä

-

12. Muut liitelait

-

13. Esityksen vaikutusarviot

TSS-oikeuksiin liittyy perustavanlaatuisesti kehittämiselvoite, jota tulisi noudattaa myös taloudellisesti haastavina aikoina. Suomen soveltamiskäytännössä valtiontaloudelliset perusteet ovat kuitenkin osoittautuneet tätä kehittämiselvoitetta voimakkaammiksi. YK:n talous- ja sosiaalikomitea on huomauttanut, ettei leikkausten tulisi olla eriarvoisuutta lisääviä tai kohdistua heikoimmassa asemassa oleviin. Lainapainotteisuuden lisääminen ja opiskelijoiden asumisen tukien heikennykset tulisi arvioida myös tästä näkökulmasta. Tämä arviointi tulisi sitoa myös kuluvalle hallituskaudella tehtyihin sosiaaliturvaleyhteisöjen kontekstiin, sillä nuorilta aikuisilta on leikattu poikkeuksellisen paljon kuluvalle kaudella. Opiskelijoiden velkaantumisen sukupolvivaikutuksia tulisi arvioida myös, sillä sosiaalinen liikkuvuus on hidastunut ja myös sosiaalinen liikkuvuus alaspäin on yleistynyt.

Opintotukea ei ole arvioitu kunnolla sen perustuslaillisista lähtökohdista käsin käytännössä kertaakaan sitten perusoikeusuudistuksen. Sosiaaliturvauudistuksessa olisi voitu siirtää opintotuki perustuslain 19.2 § piiriin, kuten jo 1990-luvun perusoikeusuudistuksessa alun perin tavoiteltiin. 2020-luvulla tälle on vielä enemmän perusteita, mutta näyttää siltä, ettei näin aiota tehdä. Opintotuki uudistus olisi mahdollistanut opintotuen keskeisten ongelmien korjaamisen, mutta tämän luonnoksen perusteella siihen ei ole edellytyksiä.

Kansainvälisessä tarkastelussa opintolainapainotteisuudella on havaittu olevan koulutuksellista tasa-arvoa heikentäviä seurauksia. Se on vähentänyt sosiaalista liikkuvuutta ja heikentänyt pienituloisten opiskelumahdollisuuksia. Opintotuen tulisi suojata sivistyksellisiä oikeuksia, mutta uudistuksessa ei sen kustannusneutraalisuusvaatimuksesta johtuen pystytä korjaamaan opintotuen keskeisiä ongelmia. Opintotuki turvaa myös oikeutta työhön, sillä matala koulutustaso on paitsi sosiaalinen riski, myös yhteydessä työllistymismahdollisuuksiin. Riittävä opintotuki mahdollistaisi erilaisista lähtökohdista tuleville nuorille korkeakoulututkinnon suorittamisen, mutta lainapainotteisuudesta johtuen joillain nuorilla tutkinto saattaa jäädä vain haaveeksi. Vaikka koulutushalukkuus on toistaiseksi korkealla, on lainapainotteisuuden jatkuessa riski siihen, ettei tilanne ole tulevaisuudessa enää sama.

14. Muita huomioita

-

Nevanpää Annika
Nuorisola ry